

Ahlakın Mantığı

- İnsanların bulunduğu durumu koruması *makul* ise, neden Mekke oligarşisinin kendi durumlarını tehlikeye atacak, hac gelirlerini belki yok edecek, belki kendi itibarlarını düşürecek bir *meseleye* çok derin bir nefretle yaklaştıklarını anlamak zor olsun?
- İnsanlara bir yaştan sonra yeni inanç vermek çok zor. Doktorasını bitirmiş birine yeni bir şey öğretmeyi denemek gibi. Bunu asla öğrenmeyecek ve bildiğinin konfor bölgesinden çıkmayacak insanlar çoğunlukta. Mekke oligarşisi de bu konfor bölgesini, *iyi* ve *emin* bile olsa, *aşağı* seviye gördükleri birine terk etmek istememiş. Anlaşılmayacak bir psikoloji değil aslında.
- Ancak *anlıyor* olmak, *açıklıyor* olmak sadece işin bir yönü. Kendi davranışlarım da mantıki sebeplerle açıklanabilir, ancak bu *ahlaken doğru* oldukları anlamına gelmez. *Ahlaken doğru*, *mantıklı*'dan başka bir şey.
- Zaten o sebeple, ahlaki bir kabul yapmadan, diyelim, *insanlar yaptıklarının hesabını öldükten sonra verecekler* demeden veya *iyilik kötülükten üstündür* gibi bir önermeyi temel (aksiyom) kabul etmeden, *ahlaka* dair bir fikir ileri süremiyorsunuz. Çünkü mantıken ahlakın varlığı anlamsız.

Grup Kabiliyeti

- Yetenekli insanlardan müteşekkil bir grubun kabiliyeti, bireylerin kabiliyetinden neden daha düşüktür? Tek başına çok iyi çalışan insanlar, bir araya geldiklerinde neden performans kaybına uğrar?
- Çünkü insanın kendiyle iletişimi, başkalarıyla iletişiminden hem *ayrı bir dil* kullanıyor, hem de çok daha hızlı. İnsanın düşüncelerini aksiyona çevirmesi çok kısa sürerken, bir grubun karar alma ve ilerleme becerileri doğal olarak çok yavaş kalıyor. Bu yavaşlık insanların iletişim gayretini artırmak yerine, genelde kendi başlarına hareket edip, sonuçları göstermek şeklinde cereyan ediyor.

Yazıların Sonu

Yazdıklarım ve okuduklarım arasından hiçbir yazıya eskisi kadar güvenmediğim zamanlar. Yazı olmak, aynen *insan* olmak gibi, başlı başına bir güvensizlik sebebi.

Neden, diyeceksin, *söz uçuğunda bile kalıcı olan yazıya* neden güvenmiyorsun? İnsan söze, hafızaya, insana güvenmediği için güvenmez ve onun yerine *yazıya* başvurur ki, insanlar onu değiştiremesin. Ancak yazı sözün *söz olduğu için* getirdiği güvenilmezliğe bir çare sunmaz.

Sözün eşyanın *kendisi* olmamak gibi bir özelliği vardır, malum. Söz, beyan, ifade nesnelerin ve kavramların *yerine* kullanılır ve söz (nadir durumlarda) kendini anlatmadığı sürece, dünyadaki durumlara işarettir. Ancak bu işaretlik durumu, çok defa üstünkörü anlaşılır. Nesneler birbirine benzediği için, onları bu benzerlikleri yoluyla anlarız ve işaretlerimiz de bu benzerliklerin üzerinden çalıştığı için, *bilgisayar* dediğimde, karşımdakinin kafasında uyananla benim kafamdaki *resim* arasında önemli bir fark olduğu halde anlaşmaya devam edebiliriz. Bununla beraber bu *sınır* soyut kavramlarda, insanların sınırlı iletişim kurduğu durumlarda ve kavramların benzerliklerinden değil, tali özelliklerinden bahsedildiği durumlarda iletişimi bozar.

Söz tabiatı itibariyle *durumların* bir yansımasıdır. Bu durumlar çok zaman iletişimin iki ucunda da aynıdır. Ben birine *şu parka gidelim* dediğimde, hangi parktan bahsettiğimi bilirim ve karşımdaki de anlar. Bununla beraber yazıda, bu metinbağını doğal olarak bulamayız. Yazarla benzer kültürde, benzer bir dünyada bulunuyorsak, ne dediğini anlarız. Ancak yazıda sözden farklı olarak, *anlamasak da uydurma* imkanımız çok daha geniştir, çünkü metni elimize alıp hayal kuracak kadar zamanımız boldur. Sözde anlamadığımızı hemen anladığımız halde, yazıda anlamadığımızı anlamak zordur.

Bu *anlamazsan uydur* alışkanlığı, bizi metnin sık sık amacı dışında kullanılmasına götürür. Onda kendisinde olmayan anlamlar vehmederiz. Edebiyatta bu *anlam zenginliği* özellikle kullanılır. Ancak edebiyat yapmaya çalışmayan ve gayesi netlik olan, olması gereken metinlerde, bu anlam zenginliği aslında *netlik eksikliğidir*.

Bu sebeple yazıyı eğer *net olmak* amacıyla okuyorsak, söz kadar net olmadığını, cevapları söz kadar net vermediğini görüyoruz. Söz tek manayı vermekte basit ancak kalıcılıktan uzak, yazı ise tek manayı vermekte zorlandığımız ancak kalıcı bir ortam.

Bu sebeple metne bağlı tartışmalar yaparken, hemen hemen hiçbir sonuca varamıyoruz. Metnin çevresini değiştirip, anlamları ayarlayabiliyorsun, dahası metin yeterince eskiyse, elimizdeki sözlükler de işin içine giriyor ve *kalemden çıktı bir tane, okura ulaştı bin tane* tefsirimiz oluyor.

İnsanı sevmek

İnsanı sevmekten bahseden insanlar, bunu kafalarındaki *sevdikleri* bir insanın hayali üzerinden söylüyor. Ona bakıyor, *insan budur* diyor ve onu sevdiğini söylüyor. Ancak ben (veya sen) o kafasındaki insana uymadığımız için *insanın seviyorum* derken kastettiği biz değiliz. Bizi sevmiyor. Kütük gibi davranması bundan.

Sonra biz onun kafasındaki *insana* hiç uymayan bir hareket yaptığımızda *bunlar insan olamaz* da diyor. Hayır, insan benim, benim gibiler, hastalar, sakatlar, çirkinler, topallar, hırsızlar, sapıklar. Asıl senin kafandaki *resim insan* değil.